

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВИХ ПОЖЕЖНИХ ПІДРОЗДІЛІВ З СИЛАМИ І ЗАСО- БАМИ ІНШИХ ВІДОМСТВ ПРИ ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З АВАРІЯМИ ТА ПОЖЕЖАМИ НА ВІЙСЬКОВИХ ОБ'ЄКТАХ

П.В. Скиба¹, Р.М. Макар¹, В.В. Григор'єв¹, М.С. Мошковський²

(¹Управління пожежної безпеки ГШЗС України,

²Центральний науково-дослідний інститут ЗС України)

Проведено аналіз стану взаємодії між пожежними підрозділами Міністерства оборони України та Міністерства надзвичайних ситуацій (МНС) України. Показана необхідність розробки та наведено пропозиції нового нормативного документу "Порядок взаємодії між пожежними підрозділами Міністерства оборони України та МНС України при гасінні пожеж".

Вступ. У сучасних умовах перебудови суспільства, промислового та аграрного виробництва, перепрофілювання підприємств на випуск нової продукції, упровадження високих технологій та зменшення енергоємності продукції зростає пожежна небезпека технологічних процесів виробництва, новобудов та будівель, які проходять реконструкцію.

Зростання пожежної небезпеки військових об'єктів характеризується широкомасштабним проведенням реформування військ (сил) в результаті чого вивільняються надлишкові озброєння, техніка, ракети і боєприпаси, військово-технічне майно, які для подальшого зберігання зосереджуються на і без цього перевантажених арсеналах, базах, складах. При цьому значно ускладнюються умови та обстановка, в яких необхідно виконувати бойові дії особовому складу з рятування людей, якщо їм є загроза для життя, та ліквідувати пожежі в тих розмірах, на які вони поширились до моменту прибуття пожежних підрозділів. Для успішного виконання цієї основної задачі пожежні підрозділи МНС України та штатні військові пожежні підрозділи Збройних Сил України повинні постійно удосконалювати свою боєготовність та підвищувати боєздатність.

Необхідними складовими боєготовності та боєздатності пожежних підрозділів є належний рівень забезпечення їх матеріально-технічними засобами, підготовка керівного та особового складу цих підрозділів, їх уміння та навички з організації та гасіння пожеж у реальних умовах.

На сьогоднішній час у військових частинах Збройних Сил України відповідно до наказів Міністра оборони України створена необхідна кількість штатних пожежних підрозділів [1, 2], з яких 83% пожежних підрозділів укомплектовані військовослужбовцями, а 17% – працівниками (не військовослужбовцями) Збройних Сил України. На озброєнні у цих підрозділів є різноманітна пожежна техніка, а у тих, що обслуговують об'єкти де зберігаються ракети та артилерійські боєприпаси є і гусеничні пожежні машини (ГПМ-54). Основним пожежним автомобілем є пожежна автоцистерна на базі ЗІЛ-131. Укомплектованість пожежних підрозділів технікою складає 91%, але 68% цієї наявної техніки виступила встановлені терміни експлуатації і підлягає списанню.

Організаційні питання щодо гасіння пожеж на військових об'єктах Збройних Сил України регламентуються, в основному, наказами Міністра оборони, вказівками та рекомендаціями [3 – 5].

Порядок взаємодії між підрозділами Міністерства оборони України та Державної пожежної охорони України при гасінні пожеж регламентується сумісним наказом Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України [6].

Пожежні підрозділи Збройних Сил України в 2004 році здійснили 94 виїзди для гасіння пожеж, із них: на об'єкти Міноборони – 26, на об'єкти народного господарства та цивільні об'єкти – 68.

Керівним складом органів пожежної охорони Збройних Сил України, відповідно до планів підготовки на навчальний рік, з штатними пожежними підрозділами військових частин в процесі їх бойової підготовки щорічно постійно на найбільш вибухопожежонебезпечних об'єктах проводяться пожежно-тактичні навчання (ПТН). До проведення ПТН на місцях, як правило, запрошуються пожежні підрозділи Міністерства України з надзвичайних ситуацій (МНС України). Всього за 2004 рік проведено 97 ПТН, із них за участю пожежних підрозділів МНС України – 59. Заслужує уваги досвід практичної взаємодії в плані відпрацювання сумісних дій по проведенню ПТН щодо ліквідації можливих надзвичайних ситуацій та гасіння умовних пожеж пожежними підрозділами МНС України у м. Харкові, керівного і викладацького складу Академії цивільного захисту МНС України та кафедри „Пожежної безпеки” Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури (ХДТУБА). На навчально-випробувальному полігоні факультету військової підготовки ХДТУБА вже протягом трьох років стало традицією проведення спільних широко масштабних ПТН з залученням значної кількості пожежних та аварійно-рятувальних підрозділів. В квітні 2004 року на одному з таких ПТН були присутніми члени колегії МНС України, керівний склад навчальних закладів МНС України та керівники пожежної охорони МНС України всіх областей.

З порозумінням до взаємодії та відповідальності за загальну справу ставляться також керівники місцевих органів управління пожежної охорони МНС у Львівській, Одеській, Луганській, Тернопільській, Вінницькій, Хмельницькій, Івано-Франківській областях, м. Київ та м. Севастополь. Показник участі пожежних підрозділів гарнізонів МНС України в цих областях складає понад 65% від загальної кількості по Україні. Викликає занепокоєння той факт, що не у всіх місцевостях де розташовані об'єкти зберігання ракет та боєприпасів, на сьогоднішній день налагоджений належний рівень практичної взаємодії щодо відпрацювання спільних дій на випадок можливих надзвичайних подій та пожеж.

Відомі широкому колу події, що мали місце в жовтні 2003 на військових складах зберігання боєприпасів у м. Артемівську Донецької області року та в травні 2004 року в с. Новобогданівка Запорізької області яскраво показали, що самотужки штатними силами і засобами нам військовим не подолати було такі надзвичайні події. Мало того, після події на складах у м. Артемівську, за результатами неодноразових спільних перевірок пожежної безпеки місць зберігання боєприпасів службовими особами органів пожежної охорони Міноборони та Державного пожежної безпеки МНС України, на державному рівні були прийняті радикальні рішення, але не було вжито дієвих заходів щодо корінного покращення оснащення ні штатних військових пожежних підрозділів Збройних Сил України ні пожежних підрозділів МНС України, що дислокуються поблизу військових об'єктів де зберігаються боєприпаси.

Практика і проведені аналізи показали, що в зв'язку з організаційними заходами, які проведені в Державній пожежній охороні України та в пожежній охороні Міноборони, наявний стан практичної взаємодії пожежних підрозділів ускладнює успішне та ефективне вирішення спільних завдань щодо ліквідації можливих надзвичайних ситуацій і пожеж на військових об'єктах Збройних Сил України. Не достатньо забезпечено обов'язковість та відповідальність щодо налагодження та здійснення взаємозв'язку пожежних підрозділів Міноборони України та МНС України, виникають протиріччя між деякими викладеними в них положеннями [6].

В зв'язку з недостатнім фінансуванням на місцях, ліквідацією пожежно-сторожової охорони у сільській місцевості, проведенням значного кількісного та чисельного скорочення пожежних підрозділів МНС України у містах, штатні пожежні підрозділи Збройних Сил України все більше залучаються до гасіння пожеж на місцевих цивільних об'єктах що розташовані поблизу їх дислокації.

В загальному плані залучення штатних військових пожежних підрозділів для гасіння пожеж і ліквідації наслідків аварій регламентуються відповідною Інструкцією [6]. Згідно цієї Інструкції штатні військові по-

жежні підрозділи залучаються до гасіння великих пожеж, ліквідації наслідків аварій і стихійного лиха розпорядженнями командувачів оперативних командувань, а к виключних випадках (екстремальних ситуаціях) – рішенням начальника військового гарнізону

Завдання, які виконуються системою пожежної охорони Міністерства оборони України, зокрема штатними військовими пожежними підрозділами, тісно пов'язані з діяльністю органів пожежної безпеки МНС України і діяльністю формувань Цивільного захисту. Вони забезпечують захист населення від наслідків надзвичайних ситуації техногенного, екологічного, природного та військового характеру [7 – 8]. Закон України у ст. 24 визначає, що для ліквідації катастрофічних наслідків можуть залучатися військові частини та підрозділи Збройних Сил України [9].

Для регламентації такої співпраці необхідно передбачити ряд заходів:

- розробку нового варіанту Інструкції щодо організації взаємодії;
- створення й ведення банку даних про потенційні джерела аварій на вибухопожежонебезпечних об'єктах;
- завчасну підготовку щодо реальної готовності до практичних дій органів місцевого самоврядування та проведення спільних ПТН;
- розробку взаємоузгоджених планів рятувальних робіт в умовах надзвичайних ситуацій;
- створення системи централізованого оповіщення органів пожежної безпеки МНС України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища, органів місцевого самоврядування та інших сил реагування;
- розробку оптимального складу аварійно-рятувальних груп та їх технічного оснащення відповідним рятувальним спорядженням і сучасними засобами пожежогасіння.

Організація такої взаємодії дозволить більш ефективно використовувати потенціал як штатних військових пожежних підрозділів Міністерства оборони України, так і можливості інших міністерств та відомств і служитиме надійній протидії пожежам та надзвичайним ситуаціям в Україні.

Усе це обумовлює необхідність розроблення нового нормативного документа з питання організації взаємодії пожежних підрозділів Міноборони України та пожежних підрозділів МНС України, який усуне зазначені недоліки й вирішить протиріччя, що існують.

Цей документ повинен враховувати певні особливості військових об'єктів, до яких належать: арсенали, бази і склади ракет та артилерійських боєприпасів; арсенали, бази і склади озброєння і військової техніки; спеціальні фортифікаційні споруди (пункти управління); військові аеродроми та об'єкти Військово-Морських Сил Збройних Сил України .

Підвищені вимоги щодо ліквідації можливих на них надзвичайних подій та організації гасіння пожеж зумовлені не тільки тим, що вони на них можуть підірвати боєготовність, боєздатність і унеможливити виконання військами (силами) бойових завдань, але і призвести до надзвичайних подій з людськими жертвами та значними матеріальними збитками для населення, яке мешкає поруч з військовими частинами Збройних Сил України.

Завданнями при розробці нового варіанту Інструкції є:

- проаналізувати стан практичної взаємодії пожежних підрозділів Міноборони України та пожежних підрозділів МНС України, вимоги сьогодення щодо необхідності спільного чіткого визначення їх порядку взаємодії новим нормативним документом;

- розробити пропозиції щодо зацікавленості та відповідальності в налагодженні взаємодії пожежних підрозділів Міноборони України та пожежних підрозділів МНС України, які були б взаємовигідні і гармонізовані із сучасною нормативною базою для застосування;

- створити зручний в користуванні нормативний документ, який разом з вимогами взаємодії пожежних підрозділів містить у собі практичні рекомендації начальникам військових гарнізонів, командирам військових частин (пожежних підрозділів) щодо її організації.

Порядок взаємодії пожежних підрозділів повинен визначати обов'язки начальників військових гарнізонів, командирів військових частин (пожежних підрозділів) щодо організації та забезпечення взаємодії пожежних підрозділів, проведення ПТН на військових об'єктах і на цивільних об'єктах, порядок здійснення керівництва гасінням пожежі при сумісних бойових діях під час гасіння пожеж на військових об'єктах та на цивільних об'єктах.

Розроблення такого нормативного документу має сприяти покращенню рівня навчання керівного складу органів пожежної охорони, підвищенню рівня спеціальної підготовки особового складу штатних пожежних підрозділів Збройних Сил України та особового складу пожежних підрозділів МНС України, і в цілому покращенню бойової роботи цих пожежних підрозділів при виникненні можливих надзвичайних ситуацій та гасінні пожеж.

Результатом зазначених вище заходів повинно стати попередження і недопущення в початковій стадії можливих надзвичайних ситуацій та великих пожеж у Збройних Силах України, в першу чергу на арсеналах, базах, складах озброєння, ракет і артилерійських боєприпасів, центрах забезпечення пальним.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Про затвердження Положення про пожежну охорону в Збройних Силах України: Наказ Міністра оборони України від 05.04.97 № 115.* – К.: МО України, 1997. – 87 с.
2. *Про заходи щодо організації пожежної охорони в Збройних Силах України: Наказ Міністра оборони України від 18.08.97 № 288.* – К.: МО України, 1998. – 44 с.
3. *Про введення в дію Керівництва по протипожежному захисту і рятувальних роботах в Радянській Армії і Військово-Морському Флоті: Наказ Міністра оборони СРСР від 05.12.89 № 450.* – М.: МО СРСР, 1989. – 272 с.
4. *Вказівки по гасінню пожеж на базах і складах пального Міністерства оборони СРСР: Інспекція пожежної охорони Міноборони СРСР від 08.11.71.* – М.: МО СРСР, 1971. – 64 с.
5. *Рекомендації з методики і тактики гасіння пожеж на літальних апаратах Військово-Повітряних Сил України: Перший заступник командувача Військово-Повітряних Сил України від 07.11.00.* – Вінниця, 2000. – 21 с.
6. *Про затвердження Інструкції про порядок здійснення державного пожежного нагляду на об'єктах Міністерства оборони України і взаємодії між пожежними підрозділами Міністерства оборони України та Державної пожежної охорони при гасінні пожеж: Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України від 05.04.96 № 233/ 89.* – К., 1996. – 4 с.
7. *Закон України „Про Цивільну оборону України”, Постанова Верховної Ради від 03.02.93. № 14.*
8. *Закон України „Про оборону України”, Постанова Верховної Ради України від 05.10.00. № 2020-III.*
9. *Закон України „Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру”, затверджений Указом Президента України від 08.06.00. № 1809 – III.*
10. *„Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11.11.02. „Про стан техногенної та природної безпеки в Україні”, затверджено Указом Президента України від 04.02.03. № 76/2003.*
11. *Єрмолинський В. Загальна структура, основні завдання сучасні проблеми та можливі перспективи розвитку цивільної оборони України. Надзвичайна ситуація.* – 2003. – № 5. – С. 30 – 34.
12. *Кишкірно В. Досвід роботи, який можна використати. (Російська Федерація). Інтеграція ДПС у системі МНС Росії. Надзвичайна ситуація.* – 2003. – № 4. – С. 32 – 35.
13. *Закон України „Про об'єкти підвищеної небезпеки”, затверджений Указом Президента України від 18.01.01. № 2245 - III.*

Надійшло 14.02.2005